

Ordnande av yrkesinriktade examina och yrkesutbildning som fängelseundervisning

Riktlinjer och principer för utvecklandet och ibrukttagandet av en gemensam verksamhetsmodell för fängelseundervisning

1 Inledning

Sedan början av 2018 är anordnande av yrkesutbildning som fängelseundervisning en av de nya uppgifterna för de som ordnar yrkesinriktade examina och yrkesutbildning. Fjorton anordnare av yrkesinriktade examina och yrkesutbildning har angetts fängelseundervisningsuppgiften. Dessutom har en anordnare angivits uppgiften så att uppgiften började vid ingången av 2019. Uppgiften gör det möjligt att få tilläggsfinansiering som betalas för ordnandet av den aktuella utbildningen. Yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning utgörs av yrkesutbildning som ordnas för personer med fångstatus i eller utanför fängelse. Fängelseundervisning kan även ordnas av andra anordnare av yrkesutbildning. Specialyrkesläroanstalternas uppgift att ordna krävande särskilt stöd omfattar också studerande som är i fängelse och behöver krävande särskilt stöd. Specialyrkesläroanstalterna kan, inom ramen för den egna kompetensen att ordna krävande särskilt stöd, stödja andra anordnare av yrkesutbildning vid ordnandet av fängelseundervisning.

Utbildningsanordnaren ansvarar för ordnandet av yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning och som oberoende av inlärningsmiljö ska genomföras i enlighet med lagen om yrkesutbildning (531/2017) och annan lagstiftning om yrkesutbildning samt enligt de grunder och andra föreskrifter om examina som utfärdats av Utbildningsstyrelsen.

Yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning förutsätter ett nära samarbete mellan fängelset och utbildningsanordnaren som genomför utbildningen. Ett ändamålsenligt ordnande av utbildningen förutsätter att avtal om fängelseundervisning, oberoende av aktörer, ska ingås mellan utbildningsanordnare och fängelser och att utbildningen genomförs på ett enhetligt sätt i enlighet med lagstiftningen om yrkesutbildning. På så sätt säkerställs lika möjligheter för fångarna att utveckla sina kunskaper och färdigheter. I enlighet med tillståndet att ordna fängelseundervisning ska de utbildningsanordnare som ordnar fängelseundervisning samarbeta för att utveckla fängelseundervisningen. Dessutom ska ordnandet av fängelseundervisning utvecklas i samarbete med fängelserna.

Förvärvande av det kunnande som behövs kan bestå av examensinriktad utbildning, examensdelar, utbildning som inte leder till examen, såsom personcertifieringsutbildning, kortutbildning eller handledande utbildning för yrkesutbildning (VALMA), som kan inkludera ovannämnda element. Dessutom är det möjligt att förvärva kunnande till exempel genom att avlägga examensdelar. Att dela upp examen till moduler gör det möjligt att öka flexibiliteten och att inkludera en större målgrupp i utbildningen. Vid yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning gäller det också att se till att den studerande genom examensdelar eller avläggande av examen uppnår de kunskaper och färdigheter som behövs vid sysselsättningen.

Fängelserna ska ta fram samarbetsmodeller tillsammans med utbildningsanordnarna så att fängelsets arbetsverksamhet spelar en viktig roll i

ordnandet av yrkesutbildningen för fångar. Arbetsverksamheten skapar förutsättningar för utnyttjandet av utbildningsavtalet i fängelsemiljön. Därför är det viktigt att utveckla arbetsverksamheten i fängelserna så att den motsvarar grunderna för yrkesinriktade examina och arbetslivets behov. Erkännandet av kompetens görs av anordnaren av yrkesutbildningen. Anordnaren bedömer om det samarbetande fängelsets arbetsverksamhets är lämplig för utbildning som grundar sig på utbildningsavtal. Nya inlärningsmiljöer som främjar sysselsättning utvecklas aktivt i samarbete.

Fängelserna och utbildningsanordnarna ansvarar för att information om utbildningen förmedlas både mellan de samarbetande fängelserna och utbildningsanordnarna och till andra fängelser och utbildningsanordnare. För att säkerställa de kunskaper och färdigheter som behövs i arbetslivet är det viktigt att fångarna, när de övergår till ett annat fängelse för att avtjäna straffet, tillsammans med utbildningsanordnarna ser till att fångarna har möjlighet att fortsätta sina påbörjade studier.

2 Mål för yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning

Den examensinriktade yrkesutbildningen tillgodoser fångens kompetensbehov och stöder integreringen i samhället och livet utan brott efter att fången har avtjänat straffet. Ordnandet av yrkesinriktade examina och yrkesutbildning som fängelseundervisning bör därför svara mot rådande respektive förväntad efterfrågan på arbetskraft på arbetsmarknaden. Utbildningsanordnaren bör reagera snabbt och smidigt på variationer i antalet studerande och förändringar på arbetsmarknaden. Fångarnas arbets- och funktionsförmåga är en förutsättning för framgång i de yrkesinriktade studierna. Därför är det viktigt att studiefärdigheterna kan stärkas innan utbildningen inleds och att den förstärkta inlärningsförmåga och de förstärkta inlärningsförutsättningar som behövs också kan förvärfvas i samarbete med utbildningsanordnare som tillhandahåller utbildning i fritt bildningsarbete eller grundläggande utbildning för vuxna. Sådana är bland annat folkhögskolor och vuxengymnasier som fängelser eller Brottspåföljdsmyndighetens regioncentrum kan samarbeta med.

VALMA-utbildning som ordnas som fängelseundervisning syftar till att ge färdigheter att övergå till examensinriktad utbildning och att därmed minska marginaliseringen bland fångar samt att även förbättra färdigheterna att klara av vardagen och leva ett liv utan brott. Genomförandeplanen för handledande utbildning för yrkesutbildning (VALMA) som ordnas som fängelseundervisning utvecklas i enlighet med de riksomfattande utbildningsgrunderna i samarbete med andra anordnare av yrkesinriktade examina och yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning. Den handledande utbildningen för yrkesutbildning (VALMA) som ordnas som fängelseundervisning ska göra det möjligt att förvärva examensdelar eller mindre delar av kompetenshelheter i syfte att utveckla den yrkeskompetensen och att därigenom skapa möjligheter att övergå till yrkesinriktad examensutbildning.

När det görs upp en straffidsplan för en fånge och en del av planen även består av en bedömning av behovet av utbildning, kan utbildningsanordnarens deltagande i processen så tidigt som möjligt bidra till utbildningsplanering, personlig tillämpning av studierna och ordnande av utbildningen. Detta stöder den personliga tillämpningen av studierna och skapar en grund för att stärka kunskaperna och färdigheterna medan fången avtjänar ett straff.

Yrkesutbildningen används som stöd för genomförandet av straffidsplanen genom att fångens straffidsplan samordnas med de mål som satts upp för utbildningen ovan. Ordandet av examensinriktad utbildning som ordnas som fängelseundervisning ska planeras så att det även gör det möjligt att förvärva yrkeskompetens i arbetsverksamhet som utbildning som grundar sig på utbildningsavtal. Utbildningsanordnaren ansvarar för att den arbetsplatshandledare som utsetts i utbildningsavtalet får arbetsintroduktion och för att en eventuell utvärderare som företräder arbetslivet får introduktion i kompetensbedömning. Medan utbildningsavtalet är i kraft ansvarar utbildningsanordnaren även för undervisningen och handledningen och kommer genom utbildningsavtalet överens med fängelset om handledning och stöd under arbetsverksamheten samt om tidpunkten för när handledning och stöd ges.

Målet är att förbättra fångens möjligheter till målinriktad kompetensutveckling under strafftiden. I straffidsplanen för en fånge och vid personlig tillämpning av studierna beaktas det även att studierna kan fortsätta efter att fången blivit fri. Därför är samarbetet mellan utbildningsanordnarna viktigt även när fången blivit fri. Syftet med den yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning är att ge en fånge som blir fri bättre förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden.

3 Avtalsbaserad yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning

Yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning genomförs i samarbete mellan ett fängelse och en anordnare av yrkesinriktade examina och yrkesutbildning. Ett skriftligt avtal ska ingås om ansvar och skyldigheter i samarbetet. Ett fungerande och resultatrikt samarbete förutsätter att

- utbildningsanordnaren och fängelset eller Brottsförklaringsmyndighetens regioncentrum ingår ett tills vidare gällande samarbetsavtal om ordnande av fängelseundervisning.
- I samarbetsavtalet fastställs faktorer som har samband med fängelseundervisningen, utbildningsanordnarens respektive fängelsets ansvarsområden och de personalresurser och andra resurser som reserveras för ansvarsområdena.
- De ansvariga personer som utbildningsanordnaren har utsett sörjer i samarbete med personalen i fängelset för att ordna utbildningen i praktiken.
- Vid behov ska samarbetsavtalet uppdateras, om endera parten önskar det och om utvecklingsgruppens sammansättning förändras.

Utbildningsanordnaren

- följer upp och utvärderar regelbundet effekterna av utbildningen och hur utbildningen motsvarar kraven i arbetslivet
- ansvarar för att personliga utvecklingsplaner för kunnandet (PUK) utarbetas och uppdateras för studerande som deltar i fängelseundervisningen
- ansvarar för sin lagstadgade skyldighet att ge studerande handledning; för tillräcklig studiehandledning till studerande och för särskilt stöd.

Fängelset

- ansvarar för att planer för strafftiden utarbetas för studerande i fängelse och för att

planerna genomförs och följs upp samt för studerandehälsovården under fängelsetiden

- ansvarar för den social- och hälsovård som fångarna behöver, den handledning som behövs i anslutning till social- och hälsovårdstjänster samt för rehabiliteringen
- sörjer för att det finns tillgång till tillräcklig personalstyrka för arbetsledning och övervakning så att den yrkesutbildning som ordnas i fängelset kan genomföras
- deltar i utarbetandet av personliga utvecklingsplaner för kunnandet (PUK) för studerande och i uppdateringen av planerna till den del det gäller utbildningsavtal eller läroavtal.

Dessutom behövs

- en säkerhetsutredning som Brottspåföljdsmyndigheten kräver för lärare som undervisar i fängelser, och fängelsepersonalen ska förse lärarna med fängelsets verksamhets- och säkerhetsregler innan utbildningen inleds i fängelset. För säkerhetsutredningen ansvarar antingen fängelset eller regioncentrumet i brottspåföljdsregionen.
- För att utveckla samarbetsarrangemangen och utbildningen tillsätter utbildningsanordnaren och fängelset en arbetsgrupp som består av företrädare för utbildningsanordnaren och fängelset och som sammanträder minst två gånger om året. I utvecklingsarbetsgruppen deltar vid behov även utvecklingschefen vid Brottspåföljdsmyndighetens regioncentrum.
- Gruppen ansvarar för planeringen, uppföljningen och utvecklingen av samarbetet mellan utbildningsanordnaren och fängelset på kort respektive lång sikt.
- Utvecklingsarbetsgruppens sammansättning ska fastställas för en viss tid som anges i samarbetsavtalet och vid behov uppdateras, om förändringar sker till följd av personalbyten. Förändringarna ska uppdateras i samarbetsavtalet.

När utbildning ordnas som fängelseundervisning tas hänsyn även till det som i punkterna 4 och 5 nedan anges om arbetsfördelningen, ansvaret och skyldigheterna mellan utbildningsanordnaren och fängelset.

4 Information, ansökan till utbildning och personlig tillämpning av studier

Information om utbildningsalternativen inom yrkesutbildningen ska inledas redan när en utvärdering av risker och behov och en plan för strafftiden görs upp för fången. Framför allt i situationer där fången saknar avgångsbetyg för den grundläggande utbildningen eller examen efter den grundläggande utbildningen bör uppmärksamhet ägnas åt utbildningsalternativen, när en plan för strafftiden görs upp. Informationen och uppmuntran till att söka till utbildningen fortsätter i häkten och placeringsfängelser. Information om utbildningsmöjligheter bör ges i rätt tid så att fångarna så effektivt och smidigt som möjligt kan utnyttja tjänsterna för yrkesutbildning. Vid förvärvande av kunnande bör olika inlärningsmiljöer utnyttjas på ett mångsidigt sätt, bland annat fängelsets arbetsverksamhet och läroavtalsutbildning som en möjlighet att övergå till arbetslivet i fråga om utbildning som grundar sig på utbildningsavtal.

Vid ansökan till utbildning ska utbildningsanordnaren och fängelset samarbeta. Ansökan till utbildning som ordnas som fängelseundervisning ska om möjligt ske som kontinuerlig ansökan i enlighet med 4 kap. i lagen om yrkesutbildning.

En personlig utvecklingsplan för kunnandet utarbetas för en studerande som inleder utbildningen. I planen beaktas den studerandes mål och den eventuella fortsättningen av de yrkesinriktade studierna även efter fängelsetiden. Dessutom finns det skäl att bedöma individuella utbildningsbehov med tanke på att den primära utbildningsvägen under fängelsetiden kan vara en annan än yrkesutbildning.

När målgrupper kartläggs för olika utbildningar inom yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning, beaktas fångarnas straffidsplaner.

4.1 Information om utbildning och om ansökan till utbildning

Utbildningsanordnaren ansvarar för informationen om den yrkesutbildning som finns tillgänglig (123 § i lagen om yrkesutbildning). Utbildningsanordnaren informerar också om möjligheterna att avlägga examen och delar av examen.

Utbildningsanordnaren ansvarar för att ta fram aktuella broschyrer och för att ge fängelsepersonalen introduktion så att personalen kan dela information om utbildningsalternativen i fängelset. Det är utbildningsanordnarens ansvar att utarbeta material med information om yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning och att göra materialet tillgängligt för fängelset.

Brottsförmyndigheten ska se till att dess personal på alla enheter har tillräcklig och aktuell kunskap om utbudet av och möjligheterna till fängelseundervisning som bygger på kompetensbehov, så att fångarna kan få tillräcklig och aktuell information om studierna och studiemöjligheterna. De tjänstemän som ansvarar för studierna i fängelset samt den övervakningspersonal som arbetar på avdelningarna ska se till att informationen förmedlas i fängelset. Dessutom ska fängelserna sörja för att information om utbudet av yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning överförs mellan olika fängelser.

Informationen om utbildningen ska vara regelbunden, och utbildningsanordnaren ska i samarbete med fängelser ordna informationsmöten om utbildningsutbudet. Informationsmötena möjliggör direkt information om utbildningen till olika avdelningar i fängelser och direkt kommunikation med företrädare för fångar och för utbildningsanordnare. Då kan fångar också snabbt få svar på frågor som rör utbildning.

Regelbundna informationsmöten om utbildning stöder en jämnare antagning av studerande och en kontinuerlig ansökan till utbildning och säkerställer kontinuiteten i utbildningsverksamheten. Hela personalen i fängelset stöder och motiverar fångar att söka till utbildningen enligt planen för strafftiden.

4.2 Ansökan till yrkesutbildning

Ansökan till utbildning sköts i samarbete mellan utbildningsanordnaren och fängelset. Utbildningsanordnaren ska behandla ansökningarna i samarbete med fängelset.

Utbildningsanordnaren ansvarar för ansökningsblanketterna och för att de skickas till fängelset. På ansökningsblanketten begärs ett skriftligt samtycke av fången till att ansökan får lämnas in till utbildningsanordnaren. Fängelset tar emot utbildningsansökningarna och skickar dem till utbildningsanordnaren.

4.3 Antagning av studerande

Processen för antagning av studerande till yrkesutbildning för fångar genomförs i samarbete mellan utbildningsanordnaren och fängelset. Rekommendationen är att fångarna intervjuas, eftersom intervjun ger möjlighet att bedöma den sökandes motivation att förbinda sig till yrkesinriktade studier även efter att fången blivit fri. Om

en fånge söker sig till utbildning som ordnas i ett annat fängelse, dvs. inledandet av utbildningen kräver att fången förflyttas till ett annat fängelse, ordnas en intervju vid antagningsförfarandet endast om Brottsförhållningsmyndigheten tillstyrker förflyttningen.

Fängelset ordnar intervjutider och en intervjuplats samt kommer överens om dem med fångarna. Utbildningsanordnaren ansvarar för intervjuprogrammet. Sammansättningen av de personer som ska delta i intervjuerna fastställs per fängelse. Företrädaren för fängelse ska dock delta i intervjun för att målen i planen för strafftiden också ska kunna beaktas i intervjun.

Utifrån intervjuerna ska utbildningsanordnaren göra en preliminär bedömning av den sökandes studiefärdigheter och behov av handledning och stöd, behov av studier som stöder studiefärdigheterna och eventuella behov av särskilt stöd samt lämplighet för yrkesutbildning.

Utbildningsanordnaren beslutar om antagning av studerande och genomför antagningen av studerande i samarbete med företrädaren för fängelset (till exempel studiehandledare, specialhandledare eller brottsförhållningschef).

För att identifiera och bedöma en sökandes kompetensnivå kan den sökandes grundläggande kunskaper eller inlärningsfärdigheter testas som en del av processen för antagning av studerande. Användningen av ett test som bedömer en individs färdigheter och utbildningsbehov stöder också planeringen av personlig tillämpning av studierna i syfte att bedöma hur yrkesutbildningen ska kunna riktas på ett ändamålsenligt sätt i rätt tid. I ett prov som mäter inlärningsfärdigheter ingår olika delområden som kan användas efter behov.

4.4 Personlig tillämpning

I yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning utarbetas en personlig utvecklingsplan för kunnandet (PUK) för varje studerande som inleder utbildningen (45 § i lagen om yrkesutbildning). I planen antecknas individuella uppgifter om identifiering, erkännande, förvärvande, utveckling och påvisande av kunnandet samt om handlednings- och stödåtgärder. Utbildningsanordnaren ansvarar för de personliga utvecklingsplanerna för kunnandet för studerande som inleder utbildningen och för uppdateringen av planerna under studierna. Om kompetens förvärvas i fängelsets arbetsverksamhet som utbildning som grundar sig på utbildningsavtal, deltar företrädaren för fängelset i utarbetandet och uppdateringen av en PUK. Det är också i övrigt bra att utarbeta och vid behov uppdatera PUK i samarbete med fängelsepersonal så att PUK och planen för strafftiden utgör en meningsfull helhet för att skapa förutsättningar för sysselsättning och ett liv utan brott för fången.

I den personliga utvecklingsplanen för en studerandes kunnande planeras ett individuellt förvärvande av sådant kunnande som den studerande har tillräckliga färdigheter för och som den studerande har kompetensbehov. Vid planeringen av en PUK beaktas också den studerandes mål efter förvärvandet av kunnandet till exempel med tanke på förutsättningarna för sysselsättningen.

När målgrupperna för olika utbildningar inom yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning kartläggs, ska hänsyn också tas till straffidsplanen för fången. Detta förfarande säkerställer att fångens studier under fängelsetiden på ett förnuftigt sätt kan anpassas till fångens eventuella övriga aktiviteter under strafftiden och stödåtgärderna för fången.

Resultaten av tidigare kartläggningar (risk- och behovsbedömning samt eventuella tester som mäter inlärningsfärdigheter) bör användas när en PUK utarbetas. Fängelset ansvarar för att den studerandes straffidsplan är uppdaterad. Fängelset ska i samarbete med utbildningsanordnaren se till att de studier som erbjuds den studerande för att förebygga avbrott är så bra synkroniserade som möjligt med längden på fångens strafftid.

Vid personlig tillämpning är det primära målet att beroende på strafftidens längd avlägga examen antingen under eller efter strafftiden.

Utbildningsanordnaren ansvarar för identifieringen och erkännandet av kunnandet, identifieringen av behovet av handledning och stöd samt av ett eventuellt behov av särskilt stöd och för planeringen av eventuella stödåtgärder. Dessutom ska utbildningsanordnaren kartlägga behovet av annat stöd till den som antagits som studerande (till exempel S2).

4.5 Genomförande av yrkesprov

När yrkesprov ordnas ska fängelsepersonalens kunskaper om möjligt utnyttjas. Fängelsepersonalens företrädare med substanskompetens inom det område som har samband med fångens examen kan delta i yrkesprovtilfallet och fungera som utvärderare av yrkesprovet. Fången visar sitt kunnande genom att utföra praktiska arbetsuppgifter i verkliga arbetssituationer respektive arbetsprocesser (yrkesprov).

5 Samarbete mellan utbildningsanordnare och fängelser inom yrkesutbildning som ordnas som fängelseundervisning

De anordnare av yrkesinriktade examina och yrkesutbildning som har till uppgift att ordna fängelseundervisning ska i enlighet med skyldigheten i sitt tillstånd att ordna utbildning samarbeta med andra anordnare av yrkesutbildning som ordnar fängelseundervisning.

I samarbete mellan utbildningsanordnare och fängelser ska det utvecklas förfaranden för att säkerställa dataöverföring mellan fängelser och utbildningsanordnare när fångar förflyttas från ett fängelse till ett annat. Genom fungerande dataöverföring kan det säkerställas att de yrkesinriktade studier som en fånge börjat inte avbryts på grund av att fången förflyttas. Både utbildningsanordnarna och fängelserna ska se till att annan information om den studerande också överförs mellan utbildningsanordnarna och fängelserna. På så sätt är det möjligt att garantera att studierna fortsätter på ett smidigt sätt.

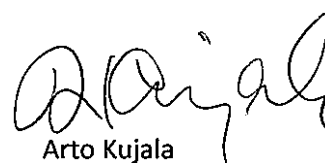
Det är fängelset som ansvarar för olika social- och hälsovårdstjänster fången och den handledning som ansluter sig till tjänsterna, både under fängelsetiden och under frigivningstiden. För rehabiliteringen av fångar under fängelsetiden ansvarar fängelset.

Undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen och Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltning ansvarar i samarbete för den riksomfattande uppföljningen av genomförandet av fängelseundervisningen och för utvecklingen av utbildningen.

Helsingfors den 8 april 2019



Mika Tammilehto
överdirektör
Undervisnings- och
kulturministeriet



Arto Kujala
avdelningschef
Justitieministeriet